

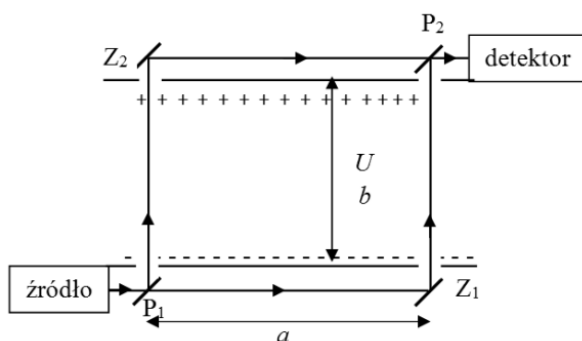
LXVII OLIMPIADA FIZYCZNA

ZADANIA ZAWODÓW I STOPNIA

CZĘŚĆ TEORETYCZNA

Nazwa zadania Detekcja wiązki elektronów.
Rok 2017/2018
Źródło Komitet Główny Olimpiady Fizycznej;
 Andrzej Wysmołek, sekretarz naukowy ds. zad. dośw. KGOF, IFD UW;
 W. Ungier, A. Wysmołek: Fizyka w Szkole nr 5, 1998;
 T.M. Molenda, IF US, www.OF.szc.pl.

Zadanie T - LXVII OF, I stopień.

Na rysunku przedstawiono schemat interferometru, w którym wiązka nierelatywistycznych elektronów o energii kinetycznej E pada na płytkę półprzepuszczalną P_1 , skąd część wiązki biegnie dalej drogą $P_1 - Z_1 - P_2$, a część – drogą $P_1 - Z_2 - P_2$. Za płytką półprzepuszczalną P_2 (identyczną z P_1) rozdzielone wiązki nakładają się, a obraz interferencyjny jest rejestrowany przez detektor. W części obszaru od płytek P_1, Z_1 , do płytek Z_2, P_2 występuje stałe pole elektryczne, równoległe do dróg od P_1 do Z_2 oraz Z_1 do P_2 , w wyniku czego na tych drogach energia kinetyczna elektronów zmienia się. Napięcie między obszarem $Z_2 - P_2$ –detektor a obszarem źródło– $P_1 - Z_1$ wynosi U i jest nieujemne. Długości odcinków $P_1 - Z_1$ oraz odcinków $Z_2 - P_2$ są takie same i wynoszą a . Długości odcinków $P_1 - Z_2$ oraz $Z_1 - P_2$ są takie same, a droga każdej z wiązek w polu elektrycznym wynosi b .

Dla jakiej najmniejszej wartości $U > 0$ natężenie wiązki rejestrowane przez detektor jest równe 0? Wiązkę elektronów potraktuj jako falę de Broglie'a. Płytki półprzepuszczalne rozdzielają tę falę. Ładunek elektronu oznacz przez $-e$, jego masę przez m . Stała Plancka to h .

Rozwiązanie zadania T - LXVII OF, I stopień.

Zauważmy, że odcinki $P_1 - Z_2$ oraz $Z_1 - P_2$ są tej samej długości, pole elektryczne jest na nich takie samo, a energia początkowa elektronu (oraz początkowy pęd i długość fali) w punktach P_1 oraz Z_1 jest również taka sama, zatem te odcinki nie dają wkładu do przesunięcia fazowego między wiązkami.

Pęd elektronu na odcinku $P_1 - Z_1$ wynosi $p_1 = \sqrt{2mE}$, czyli długość związanej z nim fali jest równa

$$\lambda_1 = \frac{h}{p_1} = \frac{h}{\sqrt{2mE}}, \quad (1)$$

gdzie h jest stałą Plancka.

Energia kinetyczna elektronu na odcinku $Z_2 - P_2$ jest równa $E + eU$, zatem jego pęd na tym odcinku p_2 jest równy $\sqrt{E + 2meU}$ i w konsekwencji długość fali wynosi

$$\lambda_2 = \frac{h}{p_2} = \frac{h}{\sqrt{E + 2meU}}. \quad (2)$$

Na odcinku $P_1 - Z_1$ mieści się $\frac{a}{\lambda_1}$ długości fali, a na odcinku $Z_2 - P_2$ mieści się $\frac{a}{\lambda_2}$ długości fali. Aby natężenie wiązki zarejestrowane przez detektor było równe 0, musi zajść interferencja destruktywna, tzn. musi być spełniony warunek

$$\frac{a}{\lambda_1} - \frac{a}{\lambda_2} = n + \frac{1}{2}, \quad (3)$$

gdzie n jest liczbą całkowitą, co po uwzględnieniu wzorów na λ_1 i λ_2 oznacza, że zachodzi równość

$$\frac{a}{h} (\sqrt{2mE + 2meU} - \sqrt{2mE}) = n + \frac{1}{2}. \quad (4)$$

Najmniejsze dodatnie U spełniające ten warunek otrzymamy dla $n=0$, stąd

$$U = \frac{\left(\frac{h}{2a\sqrt{2m}} + \sqrt{E}\right)^2 - E}{e} = \frac{h}{ea} \left(\frac{h}{8ma} + \sqrt{\frac{E}{2m}}\right). \quad (5)$$

Punktacja

Zauważenie, że odcinki $P_1 - Z_2$ oraz $Z_1 - P_2$ nie dają wkładu do przesunięcia fazowego między wiązkami 2pkt.

Długość fali elektronu na odcinku $P_1 - Z_1$ (wzór (1) lub równoważny). 1pkt

Długość fali elektronu na odcinku $P_2 - Z_2$ (wzór (2) lub równoważny) 1pkt

Warunek, by natężenie rejestrowanej wiązki było równe 0 (wzór (3) lub równoważny) 3pkt.

Szukane napięcie, poprawnie otrzymane na podstawie wszystkich elementów rozwiązania (wzór (5) lub równoważny) 3pkt.